

PEDAQOJİ ELMLƏR
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PEDAGOGICAL SCIENCES

ÜMUMPEDAQOJİ PROBLEMLƏR
ОБЩЕПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ
GENERAL PROBLEMS of PEDAGOGY

UOT 37.0

**TƏDQIQAT ZAMANI TƏLƏBƏLƏRDƏ MƏLUMATIN TOPLANILMASI,
MƏNBƏLƏRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ BACARIQLARININ İNKİŞAF
ETİRİLMƏSİ VƏ ƏHƏMİYYƏTİ**

Səbinə Vaqif qızı Rüstəmovə

Azərbaycan Dillər Universitetinin müəllimi

ORCID: 0000-0002-5392-4384

E-mail: sabina.rustemova.87@inbox.ru

Açar sözlər: məlumatların toplanılması, ali məktəb tələbələri, tədqiqat işi, tədqiqat bacarıqları, bacarıqların formalaşdırılması, mənbənin seçilməsi, akademik nailiyyətlər.

Ключевые слова: сбор данных, студенты университетов, исследовательская работа, исследовательские навыки, развитие навыков, выбор источника, академические достижения.

Key words: data collection, university students, research work, research skills, skill development, source selection, academic achievements.

Bu gün tədqiqatçılıq mədəniyyəti, əslində, bir dəyəryönlü səriştədir. Qeyd edək ki, ənənəvi yanaşmaya görə mədəniyyət dedikdə, insanların həyatda əldə etdikləri maddi və mənəvi nailiyyətlərin məcmusu başa düşülür. (1, s. 62)

Tədqiqat bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi akademik həyatın əsas komponentlərindən biri olmaqla tələbələrin elmi-peşəkar inkişafında önəmli rol oynayır. Bu işin uğurlu şəkildə həyata keçirilməsi üçün tələbələrin məlumatın düzgün şəkildə toplanması və topladıqları məlumatların mənbələrini düzgün qiymətləndirməsi vacibdir. Tədqiqatın hər bir mərhələsində bu bacarıqların inkişafı, tələbələrin analitik düşüncə və tədqiqat yanaşmalarını gücləndirir, həmçinin məlumatın düzgün təhlil edilməsi və etibarlılığının təmin edilməsi üçün əsaslı bir baza yaradır.

Tədqiqatın keyfiyyəti, məlumatın toplanma üsulunun düzgünlüyündən asılıdır. (3, s. 36 s.)

Tədqiqatın uğurlu nəticəsi, məlumatların necə toplandığı ilə birbaşa əlaqəlidir. Məlumatın toplanması tələbənin tədqiqatın məqsədinə uyğun düzgün və zəngin məlumatları əldə etməsi üçün əsasdır. Bu bacarıq tələbələrə həmçinin müxtəlif məlumat mənbələrini və metodlarını seçməyi, əldə edilən məlumatların keyfiyyətini dəyərləndirməyi və məlumatın təhlili üçün uyğun alətləri istifadə etməyi öyrədir.

Tələbələrə məlumat toplama mərhələsində müxtəlif mənbələrdən istifadə etməyi öyrətmək vacibdir. Kitablər, akademik məqalələr, onlayn resurslar, təcrübələr və statistik məlumatlar müxtəlif məlumat mənbələridir. Həmçinin, bir neçə mənbənin birləşdirilməsi daha zəngin və dolğun məlumat təmin edir. Tələbələrə müxtəlif resurslardan istifadə edərək, bu məlumatları

tədqiqatın məqsədinə uyğun necə analiz etmək və sintez etmək öyrədilməlidir.

Tələbələrə müxtəlif məlumat toplama metodlarını (keyfiyyət və kəmiyyət metodları, anketlər, müsahibələr, müşahidələr və statistik məlumatlar) düzgün tətbiq etməyi öyrətmək vacibdir. Hər bir metod, tədqiqatın növünə və məqsədinə uyğun seçilməli və bu metodların tətbiqi düzgün nəticələrə gətirib çıxarmalıdır. Müasir dövrdə texnologiya məlumat toplama prosesini sürətləndirir. Tələbələrə onlayn verilənlər bazaları, elmi jurnallar, rəqəmsal arxivlər və digər alətlərdən necə istifadə edəcəyini öyrətmək lazımdır. Bu alətlər vasitəsilə daha çox məlumat əldə etmək, tədqiqatın genişlənməsinə və keyfiyyətli nəticələrə gətirib çıxarır. Tədqiqatın etibarlılığı, topladığınız məlumatların keyfiyyətindən asılıdır. Düzgün məlumat toplama, tədqiqatın nəticələrinin dəqiq və əsaslı olmasını təmin edir. Tələbələrə, məlumatların keyfiyyətini dəyərləndirərək yalnız etibarlı və mötəbər mənbələrdən istifadə etməyi öyrətmək vacibdir.

Məlumatın toplanması yalnız məlumat əldə etmək deyil, eyni zamanda bu məlumatların tədqiqatın məqsədinə uyğun olmasını təmin etmək deməkdir. Tələbələrə məlumatları necə strukturlaşdırmaq, onları tədqiqatın problem və məqsədinə uyğun şəkildə təşkil etmək öyrədilməlidir.

Toplanan məlumatların mənbələri də tədqiqatın etibarlılığını və nəticələrin doğru olmasını müəyyənləşdirən əsas amillərdəndir. Mənbələrin qiymətləndirilməsi, tələbənin mənbənin etibarlılığını, obyektivliyini və akademik səviyyəsini düzgün təhlil etməsini təmin edir. Bu bacarıq tələbələrə yalnız məlumat toplamaqla kifayətlənməməyi, həm də topladıqları məlumatların mənbələrini qiymətləndirərək məlumatın doğruluğunu təhlil etməyi öyrədir.

Tələbələrə, məlumatın müəllifini təhlil etməyi və müəllifin bu sahədəki ixtisasını araşdırmağı öyrətmək vacibdir. Tədqiqatçı, mənbənin müəllifinin etibarlılığını və sahə üzrə təcrübəsini qiymətləndirərək məlumatın keyfiyyətini müəyyən edə bilər.

Tədqiqatçı, istifadə etdiyi mənbələrin nə qədər aktual olduğunu və zamanla dəyişən elmi nəticələrə necə uyğun gəldiyini qiymətləndirməlidir. Bu, məlumatın doğruluğu və tədqiqatın mövcud vəziyyətə uyğunluğunu təmin edəcək.

Mənbələrin məqsədini və hansı auditoriyaya yönəldiyini təhlil etmək tələbələrə məlumatın obyektivliyini qiymətləndirməyə kömək edir. Hər hansı bir məqsədli təhrif və ya qərəzli yanaşma, tədqiqatın nəticələrinə mənfi təsir edə bilər.

Etibarlı mənbələrdən istifadə, tədqiqatın düzgün və akademik olaraq etibarlı olmasına zəmanət verir. Tələbələrə etibarlı və elmi mənbələrdən istifadə etməyi öyrətmək, tədqiqatın daha müvafiq və qiymətli olmasını təmin edəcək.

Bəzən mənbələrdə yanlış məlumatlar və ya qərəzli yanaşmalar ola bilər. Mənbələrin düzgün qiymətləndirilməsi, bu cür məlumatların aşkar edilərək tədqiqatdan kənarlaşdırılmasına kömək edir.

Məlumat toplama metodunun düzgün seçilməsi, tədqiqatın məqsədinə çatmaqda ən mühüm amildir. (4)

Məlumatın düzgün toplanması və mənbələrin qiymətləndirilməsi bacarıqları, tədqiqatın bütün mərhələlərində mühüm rol oynayır. Bu bacarıqlar tələbələrə məlumatları necə düzgün şəkildə əldə etməyi, bu məlumatları necə qiymətləndirəcəyini və nəticələri necə düzgün təhlil edəcəyini öyrədir. Nəticə etibarilə, bu bacarıqlar tələbələrin tədqiqatın hər mərhələsində müvafiq qərarlar qəbul etməsinə kömək edir və onların ümumi tədqiqat keyfiyyətini artırır.

Tədqiqatçı yalnız məlumatları toplamaqla kifayətlənməməli, həm də onları səmərəli istifadə

etməlidir. (2, s.3)

Tədqiqat işinin yerinə yetirilməsi zamanı məlumatın toplanması və mənbələrin qiymətləndirilməsi bacarıqları tələbələrin analitik düşüncə qabiliyyətini və tədqiqat işlərinin keyfiyyətini artırır. Tələbələrə bu bacarıqları inkişaf etdirməklə, onların düzgün məlumat toplama və qiymətləndirmə qabiliyyətlərini artırmaq, həmçinin elmi və akademik nailiyyətlər əldə etmələrini təmin etmək mümkündür. Bu bacarıqlar, yalnız akademik uğur üçün deyil, həm də peşəkar həyatlarında effektiv qərarlar qəbul etməyə kömək edəcək.

Problemin aktuallığı. Tələbələrdə məlumatın toplanması və mənbələrin qiymətləndirilməsi bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi, həm tədqiqatın müvəffəqiyyətini təmin edir, həm də tələbələrin gələcək elmi və peşəkar inkişafına güclü təməl qoyur. Bu bacarıqlar yalnız elmi tədqiqatlarda deyil, müxtəlif sahələrdə mütəxəssislərin uğurlu fəaliyyətinə də dəstək olur. Həmçinin, elmi metodologiyaların inkişafına və müasir tədqiqat yanaşmalarına uyğunlaşmaya kömək edir. Bu səbəbdən, tələbələrdə bu bacarıqların inkişaf etdirilməsi, müasir təhsil sisteminin və elmi tədqiqatların effektivliyini artırmaq baxımından yüksək aktuallığa malikdir.

Problemin elmi yeniliyi. Ali məktəb tələbələrində məlumat toplama və mənbənin dəyərləndirilməsi bacarıqlarının formalaşdırılması məsələləri araşdırılmış və bacarıqların formalaşdırılması üçün yollar göstərilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən ali məktəblərinin müəllimləri, tələbə və magistrantlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. İntiqam Cəbrayilov, Tədqiqatçılıq mədəniyyəti səriştə əsaslı təhsilin yeni məzmununun mühüm komponenti kimi // Azərbaycan məktəbi, 2021. №1, 60-68.
2. David S. "Beginning Research". Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. Londres: Sage Publications. 1993. p. 15.
3. John W. Creswell, J. David Creswell . Research Design. Copyright © 2018 by SAGE Publications, p. 438.
4. https://iwansuharyanto.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/04/robert_k-_yin_case_study_research_design_and_mebookfi-org.pdf
5. <https://ithreads.pbworks.com/f/howstudentsEvaluate.pdf>
6. <https://wac.colostate.edu/books/infolit/chapter9.pdf>
7. <https://core.ac.uk/download/pdf/212719083.pdf>
8. <https://journal.iainnumetrolampung.ac.id/index.php/ji/article/download/1405/761/6718>

S.V. Rüstamova**Развитие и значение у студентов навыков сбора информации и оценки источников при выполнении исследовательской работы****Резюме**

Развитие исследовательских навыков является одной из основных составляющих академической жизни и играет важную роль в научном и профессиональном развитии студентов. Для успешного выполнения этой работы студентам важно правильно собирать информацию и правильно оценивать источники собираемой ими информации. Развитие у студентов навыков сбора информации и оценки источников обеспечивает успех исследования и закладывает прочный фундамент. Для дальнейшего научного и профессионального развития студентов. Эти навыки поддерживают успешную деятельность специалистов в различных областях, не только в научных исследованиях. Кроме того, это помогает разрабатывать научные методологии и адаптироваться к современным исследовательским подходам. По этой причине развитие этих навыков у студентов весьма актуально с точки зрения повышения эффективности современной системы образования и научных исследований.

S.V. Rustamova**The importance and ways of developing students' skills in collecting information and evaluating sources during conducting research****Summary**

The development of research skills is one of the main components of academic life and plays an important role in the scientific and professional development of students. For the successful implementation of this work, it is important for students to collect information correctly and correctly evaluate the sources of the information they collect. Developing the skills of collecting information and evaluating sources in students ensures the success of research and lays a strong foundation for the future scientific and professional development of students. These skills support the successful activities of specialists in various fields, not only in scientific research. They also help develop scientific methodologies and adapt to modern research approaches. Therefore, the development of these skills in students is highly relevant in terms of increasing the effectiveness of the modern education system and scientific research.

Redaksiyaya daxil olub: 27.11.2024